

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

במפרשים

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.ג. שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשע"ו

פרשת ויקרא

א. אברבנאל

פרק ב' פסוק א':

ועוד נוכל לתת בהם טעם אחר, והוא כנגד ארבעה כתות שימצאו בבני אדם. כי יש מהם שהם בחזקת צדיקים, לפי שאינם יודעים בעצמם שחטאו, וגם זולתם לא ימצאו להם עון אשר חטא. ויש כת אחרת בהפך זו, שהם כל כך להוטים אחרי יצרם הרע בתאוותיהם, שהם מחזיקים עצמם רשעים, וכל בני אדם יחזיקום גם כן ככה. ויש כת שלישית מאנשים, שיודעים בעצמם שחטאו, אבל אחרים מחזיקים אותם צדיקים. ויש כת רביעית, מאנשים שאינם יודעים בעצמם שחטאו, אבל אחרים מרננים עליו, כמו שהיה חושב שאול שלא חטא, ושמואל הנביא הודיעו את חטאו¹¹. הרי שיש כת מהצדיקים אצל עצמם ואצל אחרים, וכנגד הכת הזו באה מנחת הסולת, שהיא סולת נקיה מבלי חטא ועון. וכת מכת חוטאים אצל עצמם ואצל זולתם, וכנגדה באה מנחה מאפה תנור, מפני שחם לבו בקרבו והוא בוער כתנור. וכת אמצעית, מאנשים שהם יודעים את חטאם ובני אדם אינם יודעים אותם, כי הם נשואי פשע כסויי חטא¹². וכנגדם באה מנחת המחבת, הוא נחבא ומנוחה¹³. וכת אחרת אמצעית גם כן, מאנשים שהם חוטאים ואינם מרגישים בעצמם שחטאו אבל בני אדם מרגישים. וכנגד זה באה מנחת המרחשת, שרוחשים ומדברים בני אדם ממנו¹⁴.

פירוש

1. מה מציק על פרשניו המביאו להסביר את סודי הנחות דוקא?
2. התוכל להסביר ולפרט את ארבעת סודי האנשים לפי חלוקתם צ"י מפרשניו?
3. איך "מדמיק" פרשניו את סודי הנחות השונים לכל אחד מן הטיפוסים שהוא מונה?
4. האם יש רציון מרכזי משותף לכלם ואם?

* * *

ב. ספורנו עם פירוש הרב י. קופרמן.
פרק ה' פסוקים כג', כה':

(כג-כה) והשיב את הגזלה - ואת
אשמו יביא. שאין
הקרָבן מכפר אלא אם כן פייס¹¹ את
הנזק קדם הבאת הקרָבן כְּאִמְרָם ז"ל
"הביא את אשמו עד שלא הביא גזלו"
לא יצא¹² (בבא קמא ק"א א.).
כג-כה

11. רבינו דייק במובאה, כאשר הביא "והשיב את הגזילה" ולא הביא "וחמישיתו יוסף עליו", כי לפי הגמרא (בבא קמא ק"א א) ולפי פסק הרמב"ם בהל' גזילה ח"ג, אין מקריבין את האשם עד שיחזיר הגולן הקרן לבעלים... נתן את הקרן והקריב אשמו - נתכפר לו ואין חומש מעכב הכפרה, וחייב ליתן את החומש אחר הכפרה' (עכ"ל). הפיוס הוא אפוא, בהחזרת הגזילה ולא בתוספת החומש. 12. וכך דורשת זאת הגמרא בבא קמא ק"א, בפירוש המשנה 'שהמביא גזילו עד שלא הביא אשמו יצא. הביא אשמו עד שלא הביא גזילו, לא יצא':

ויקרא

מקרא הלכה שונה במקצת מזו שרבינו לימד, וזה לשונו (ד"ה יתנו ביום אשמתו): הגזול יתן ממון לגזול ביום שיביא אשמתו לשוב מחטאתו כדי שיתקבל קרבנו ברצון (עכ"ל). הרי חידוש גדול שלא מצינו אצל חז"ל, והוא דין של "ביום", כלומר החזרת הגניבה צריכה להיות סמוכה (ולא רק לפני) אל זמן הבאת הקרבן. כמו כן משתמע מהחזקוני שזהו דין 'לרצון' ולא דין לעיכובא. ושמא לפי החזקוני ה'לרצון' הוא רק בדין "ביום", ואילו עצם החזרת הממון הוא לעיכובא עוד לפני הקרבת הקרבן.

מנא הני מילי? אמר רבא דאמר קרא "האשם המושב לה' לכהן מלבד איל הכיפורים אשר יכפר בו" מכלל דכסף ברישא... מ"אשר יכפר בו" נפקא, ועדיין לא כיפר (דכתיב בלשון עתיד, מדלא כתיב 'אשר כפר', ומשמע דכשהשיב לכהן את האשם, דהיינו קרן הכסף, עדיין לא כיפר - רש"י). הרי שרבינו לומד מפשוטו של מקרא את אשר חז"ל דרשו במדרש הלכה. גם החזקוני לומד מפשוטו של

אלו

1. קרא שם את הפסוקים, איך אתה מביין כפשוטו דין זה?
2. לפי הדין כאן אין קרבנו של הנצל מכפר את לא הביא קודם את תשלום הקרן לפחות
לנצל, התוכל לנמק?
3. התוכל לנמק למה פסליה מביא קרן וחומה לצומת נגפה עצמו לפס כפלי?
4. מתי על הנצל להביא את החומה ולמי עליו לתת?

* * *

ג. רש"ר הירש.

פרק ג' פסוק א':

במצב של שלום אין דבר מתמלא מחסרון חברו — אלא הדברים משלימים זה את זה. כבר הוכחנו (ישורון, כרך ח' עמ' 526) על יסוד קירבת "שלם" ו"צלם": שלום אמיתי איננו רק חוסר הפרעה הדדית — אלא התאמה הרמונית פנימית. אין הדברים מסודרים זה בצד זה — בשכנות חיצונית גרידא; אלא הדברים מכוונים זה כלפי זה בתיאום אורגני הדדי. עתה קרבן שלמים נובע מתוך הרגשת שלמות. קרבן עולה מבקש את קירבת ה' על יסוד הצורך בקידוש המעשים; קרבן מנחה מבקש את קירבת ה', — תוך השלטת רצון ה' על נכסי הקיום והאושר; ואילו קרבן שלמים מבקש את קירבת ה' — על יסוד שביעות רצון שאין בה תחושת חסרון; להשלמתה חסרה רק קירבת ה' — והיא המתבקשת בקרבן זה. שלמים הם השיא של השקפת החיים היהודית. לא בעצב, אלא בשמחה יימצא הגשר אל ה'; ושמחת חיים באור פני ה' היא עבודת ה' שלמה. מקריב השלמים מבקש את ה' — ולא מבקש דבר מידיו; שהרי אין הוא חסר דבר. ואף אין עליו חובת תודה על אושר מיוחד במינו. הנה זו משמעות קרבן שלמים.

שלמים. "שלם" מתאר מצב שאין בו חסרון; כך: "אבן שלמה" (דברים כה, טו) ועוד. וזו גם משמעות "שלם" האמור על אדם: הוא מתאר מצב, שהאדם לא יחוש בו חסרון מכל בחינה; דבר לא יחסר לו בכל מקום ובכל עניין הקשור עמו; כך: "ויבא יעקב שלם" (בראשית לג, יח ועי' פי', שם). "שלם" הוא אפוא מושג יחסי. תחילה הוא מציין את מצבו של חפץ ביחס לחלקיו; כן הוא מתאר את מצבו של אדם ביחסו לסביבתו ולענייניו. אך לפרקים נדירים אין הוא מתאר את מצב האדם — אלא הוא מתאר את מצב סביבתו וענייניו: שלמים הם ביחסם אליו — שהרי הוא שלם ביחסו אליהם; כך: "האנשים האלה שלמים הם אתנו" (בראשית לה, כא): אין הם מתייחסים אלינו כך, שיחסר לנו דבר בעינינו.

אלו

1. איך מביין פרשנו את המושג "שלם" באופן כללי?
2. הפאה והרמוניה פנימית, איך זה מתבטא בחייו של היחודי - לדעתו?
3. מה לדעת פרשנו ההפך בין צולה, מנחה ושלמים ביחס הרצון להתקרבות אל הקב"ה.
מצב היהודי המביא קרבן?
4. מהו השם של השקפת החיים היהודית?
5. התוכל לעצור למה קרבנות של נכרים בבית המקדש היו נחשבים כולס לצולה?

* * *

"או מכל אשר ישבע עליו לשקר ושלם אותו בראשו וחמשתיו יסף עליו"

מה שאין הגזלן מתחייב שום דבר נוסף על דרך הקנס — כי החומש אינו אלא כפרה על שבועות השקר — הוא מחמת מיעוט מציאות הגזל, כי פגע הגניבה יותר מן הגזל, כי הגניבה אפשרית בכל מקום, והגזל לא יתכן בתוך הערים כי אם בקושי, ועוד שהגניבה אפשרית בדבר הגלוי ובדבר שנהירו להסתירו ולשמרו, והגזל אינו אפשרי אלא בדבר שהוא נראה וגלוי, ואפשר לאדם להשמר מן הגזלן ויזהר ויתכונן לו, ואי אפשר כיוצא בכך עם הגנב.

מ"ג ג', מ"א

אלול

1. אינה קושי אמין פרשנו עליו הוא מתאמץ למצוא מצנה?
2. למה למה יותר מצוי מלפני?
3. לפי זה מהי סיבת תפלות החמישית על הכסף דוקא?

* * *

ה. ספורנו – עם פירוש הרב י. קופרמן.

פרק ה' פסוק כד':

(כז) וְאִם נֶפֶשׁ אַחַת תִּחַטָּא בְּשִׁגְגָה מֵעַם הָאָרֶץ. כִּי זֶה אֶפְשָׁרִי קְרוֹב²⁹ שְׂאֵחָד מֵעַם הָאָרֶץ יִחַטָּא³⁰, וּבִזְזָה³¹ וּבְעִנְיָן יִחַטָּא הַנְּשִׂיא אָמַר "וְאִשָּׁם"³², שְׁהִיא אֲזָהָרָה עַל תְּשׁוּבָה קוֹדֶמֶת לְקִרְבָּן³³, וּבְשִׁנְיָהֶם וּבְכָל הָאֲשָׁמוֹת³⁴ נָתַן חֶלֶק לַכֹּהֲנִים, כִּי אֲכִילַת הַכֹּהֲנִים תּוֹעִיל בָּהֶם לְכַפֵּרַת הַחֹטְאִים³⁵ (פסחים נט, ב).

כז. וְאִם נֶפֶשׁ אַחַת תִּחַטָּא בְּשִׁגְגָה מֵעַם הָאָרֶץ. כִּי זֶה אֶפְשָׁרִי קְרוֹב²⁹ יותר אפילו מן ההמצוי של הנשיא.
 30. עקב היותו אדם לא מורם מעל, אפילו בלי הסיבה של "וישמך ישורון ויהעט". ובפירוש "עם הארץ" כתב ראב"ע: והם כל ישראל והכהנים ההדיוטים וכל הלויים. 31. המקרה של "נפש אחת". 32. מה שאין כן בכהן משיח. 33. כמבואר לעיל פסוק ג. 34. המנויים להלן בפרק ה. 35. כי גם אחרי התשובה המכפרת על מחשבת הלב, עוד נחוצה כפרה על המעשה, והיא מושגת על ידי אכילת הקדשים על ידי הכהנים. רבינו הזכיר רק את סוגיתנו ואת הנשיא, אע"פ שגם בהעלם דבר נאמר על הסנהדרין "ואשמו", כי שם לא היה כל צורך באכילת הכהנים לשם כפרה, "כי חטאת הקהל הוא", וכל הקשור במעשה העבירה זקוף לחובתם.

אלול

1. איך פרשנו אמין כאן "אחת"?
2. מהי הכוונה למושג "עם הארץ" כאן?
3. למה "תשובה קודמת לקרבן"?
4. כמה מוציאה אכילת הכהנים?

* * *